सेनासमुदयं कृत्वा पार्थिवं मधुसूदन । कृतार्थं मन्यते बाल आत्मानमविचक्षणः ।
एकः कर्णः परान् जेतुं समर्थ इति निश्चितं । धार्त्तराष्ट्रस्य दुर्बुद्धेः स शमं नोपयास्यति ।
सन्धिच्च धार्त्तराष्ट्राणां सर्व्वेषामेव केशव । शमे प्रयतमानस्य तव सौभ्रात्रकाङ्क्षिणः ।
न पाण्डवानामस्माभिः प्रतिदेयं यथोचितं । इति व्यवसितास्तेषु वचनं स्यान्निरर्थकं ।
यत्र सूक्तं दुरुक्तञ्च समं स्यान्मधुसूदन । न तत्र प्रलपेत् प्राज्ञो बधिरेष्विव गायनः । २२९०
अविजानत्सु मूढेषु निर्म्मर्य्यादेषु माधव । न त्वं वाक्यं ब्रुवन् युक्तश्चाण्डालेषु द्विजो यथा ।
सोऽयं बलस्थो मूढश्च न करिष्यति ते वचः । तस्मिन्निरर्थकं वाक्यमुक्तं सम्पत्स्यते तव ।
तेषां समुपविष्टानां सर्व्वेषां पापचेतसां । तव मध्यावतरणं मम कृष्ण न रोचते ।
दुर्बुद्धीनामशिष्टानां बह्वनां दुष्टचेतसां । प्रतीपं वचनं मध्ये तव कृष्ण न रोचते ।
अनुपासितवृद्धत्वात् श्रियो दर्प्पाच्च मोहितः । वयोदर्प्पादमर्षाच्च न ते श्रेयो ग्रहीष्यति । २२९५
बलं बलवदप्यस्य यदि वक्ष्यसि माधव । त्वय्यस्य महती शङ्का न करिष्यति ते वचः ।
नेदमद्य युधा शक्यमिन्द्रेणापि सहामरैः । इति व्यवसिताः सर्व्वे धार्त्तराष्ट्रा जनार्द्दन ।
तेष्वेवमुपपन्नेषु कामक्रोधानुवर्त्तिषु । समर्थमपि ते वाक्यमसमर्थं भविष्यति ।
मध्ये तिष्ठन् हस्त्यनीकस्य मन्दो रथाश्वयुक्तस्य बलस्य मूढः । दुर्य्योधनो मन्यते वीतभीतिः कृत्स्ना ममेयं पृथिवी जितेति ।
आशंसते वै धृतराष्ट्रस्य पुत्रो महाराज्यमसपत्नं पृथिव्यां । तस्मिन् शमः केवलो नोपलभ्यो बद्धं सन्तं मन्यते लब्धमर्थं । २२००
पर्य्यस्तेयं पृथिवी कालपक्वा दुर्य्योधनार्थे पाण्डवान् योद्धुकामाः । समागताः सर्व्वयोधाः पृथिव्यां राजानश्च क्षितिपालैः समेताः ।
सर्व्वे चैते कृतवैराः पुरस्तात् त्वया राजानो हतसाराश्च कृष्ण । तवोद्वेगात् संश्रिता धार्त्तराष्ट्रान् सुसंहताः सह कर्णेन वीराः ।
त्यक्तात्मानः सह दुर्य्योधनेन हृष्टा योद्धुं पाण्डवान् सर्व्वयोधाः । तेषां मध्ये प्रविशेया यदि त्वं न तन्मतं मम दाशार्हवीर ।
तेषां समुपविष्टानां बह्वनां दुष्टचेतसां । कथं मध्ये प्रपद्येथाः शत्रूणां शत्रुकर्षण ।
सर्व्वथा त्वं महाबाहो देवैरपि दुरुत्सहः । प्रभावं पौरुषं बुद्धिं जानामि तव शत्रुहन् । २२०५
या मे प्रीतिः पाण्डवेषु भूयः सा त्वयि माधव । प्रेम्णा च बहुमाना च सौहृदाच्च ब्रवीम्यहं ।
या मे प्रीतिः पुष्कराच्च त्वद्दर्शनसमुद्भवा । सा किमाख्यायते तुभ्यमन्तरात्माऽसि देहिनां ।
इति श्रीमहाभारते उद्योगपर्व्वणि भगवद्यानपर्व्वणि श्रीकृष्णविदुरसंवादे एकनवतोऽध्यायः ॥ ९१ ॥
॥ श्रीभगवानुवाच ॥ यथा ब्रूयान्महाप्राज्ञो यथा ब्रूयाद्विचक्षणः । यथा वाच्यस्तद्विधेन भवता मद्विधः सुहृत् ।
धर्म्मार्थयुक्तं तथ्यञ्च यथा त्वय्युपपद्यते । तथा वचनमुक्तोऽस्मि त्वयैतत् पितृमातृवत् ।
सत्यं प्राप्तञ्च युक्तञ्चाप्येवमेव यथात्थ मां । शृणुष्वागमने हेतुं विदुरावहितो भव । २२१०
दौरात्म्यं धार्त्तराष्ट्रस्य क्षत्रियाणाञ्च वैरतां । सर्व्वमेतदहं जानन् क्षत्तः प्राप्तोऽद्य कौरवान् ।
पर्य्यस्तां पृथिवीं सर्व्वां साश्वां सरथकुञ्जरां । यो मोचयेत् मृत्युपाशात् प्राप्नुयाद्धर्म्ममुत्तमं ।
धर्म्मकार्य्यं यतन् शक्त्या नोचेत् प्राप्नोति मानवः । प्राप्तो भवति तत् पुण्यमत्र मे नास्ति संशयः ।
मनसा चिन्तयन् पापं कर्म्मणा नाभिरोचयेत् । न प्राप्नोति फलं तस्येत्येवं धर्म्मविदो विदुः ।